

Oponentský posudek na práci Hany Zelinkové „Móda v osvícenské společnosti: Móda, morálka, luxus a zdraví na sklonku 18. století.“

Bakalářská diplomová práce Hany Zelinkové pod názvem „Móda v osvícenské společnosti: Móda, morálka, luxus a zdraví na sklonku 18. století.“ je poctivým pokusem o zmapování dějin módy a odívání v poslední třetině 18. století a v první třetině 19. století. Z hlediska periodizace životního stylu zahrnuje tedy období pozdního rokoka, empíru a biedermeyeru. Na úvod je třeba říci, že by pro badatele, kteří s touto prací budou v budoucnu pracovat, bylo přínosné, kdyby byl název práce mírně upraven či upřesněn, neboť autorka fakticky ve svém líčení nezahrnuje celé období osvícenství, jinak by musela psát o dějinách módy celého 18. století, tedy o éře vrcholného a pozdního baroka a o celém období rokoka. Ve skutečnosti se soustředí pouze na období závěru osvícenství a na následné období preromantismu a romantismu. Na druhou stranu je ale nutné říci, že nepřiliš přesný, či možná i trochu matoucí název nic neubírá práci na její kvalitě.

Z metodologického hlediska diplomantka postupovala správně, nejprve provedla shromáždění pramenů a literatury, poté je podrobila kritice, aby na základě zjištěných poznatků přešla k naraci, k postupnému zachycení zkoumané problematiky. Místy se jen zdá, že předkladatelka někdy nevedla úplně přesně důslednou hranici mezi literaturou a prameny. Zatímco Rousseauův román Emil správně zařazuje mezi publikované prameny, jeho Rozpravy řadí mezi literaturu, i když jde o jeho dobová pojednání, byť až dodatečně shromážděná a publikovaná. Také některé z literatury převzaté teze znějí buď hodně odvážně, nebo jsou možná mírně vytržené z kontextu. Na s. 8 totiž autorka s odkazem na literaturu cituje, že, že historik má správně vycházet „...především z mimopramenného poznání.“ S tím nelze úplně souhlasit. Historik samozřejmě pracuje i s velkým množstvím odborné literatury. Píše-li o dějinách vzdálených zemí, nemůže se mnohdy k autentickým pramenům dostat, mnohé státy si je žárlivě střeží, u moderních dějin i z mocensko-politických důvodů. Přesto by prameny vždy měly tvořit pokud možno základ materiálu, s nímž historik pracuje. Ale nerad bych diplomantku příliš káral, pevně věřím, že to ani takto ostře formulovat nechtěla, že to byla spíše jen neobratnost a poněkud nešťastný interpretační posun vyplývající z formulace v literatuře.

Vlastní jádro práce je zpracováno hezky. Autorka poměrně podrobně popisuje vývoj módy zhruba od 70. let 18. století až zhruba po počátek 30. let 19. století. Zachycuje tak konec éry rokokových paruk s copy u mužů, přechod od uzavřených kabátců k vykrojeným

frakům, přechod od culloťů k pantalonům, přechod od holinek nad kolena k nižším holinkám s manžetami či postupné proměny v podobě střevíců či kotníkových bot. Dataci copových paruk u mužů bych posunul více do minulosti. Barokní alonže začínají pozvolna nahrazovat již ve francouzské éře regentství, ve 20. letech se již objevují často i na dobových obrazech či rytinách, někdy ve 40. letech již copové paruky nad těmi dlouhými barokními jednoznačně převažují, byť ty dlouhé ještě dlouho dožívají. Až do své smrti roku 1765 je třeba nosil František Štěpán Lotrinský. Ale Fridrich II. Veliký nosil copové paruky již od relativně mladého věku, byť i u něj ještě na počátku vlády čas od času lze ty dlouhé doložit, ale ty copové u něj velmi brzy převažují.

Ještě podrobněji pak autorka rozebírá vývoj módy u žen, začíná pozdně rokokovými róbami a parukami, pak přechází k prudké změně v revoluční a napoleonské éře, zachycuje velmi uvolněnou empírovou módu, která ostře kontrastovala s onou z dob starého režimu. Pak opět dokumentuje další přechod k upjaté módě éry pozdního klasicismu či biedermeyeru. Přednostně se diplomantka zaměřuje na módu ve Francii a v Království českém, alespoň v práci ono české prostředí vymezuje vždy Čechami, nikoli celými českými zeměmi.

Autorka pak na řadě pramenů dokládá soudobé úvahy o módě, a to jak ve Francii, tak v českém prostředí. Na jedné straně stojí Rousseauův Emil, na straně druhé pak edice pramenů z českého prostředí, jejíž název se jako džentlmen neodvážím citovat, protože si myslím, že je krutě nespravedlivý, i když nejspíše věrně odráží dobové prameny postavené na hloupých předsudcích. Autorka se věnuje rozborům těch jejich pasáží, které se nějak týkají módy, ať již v souvislosti s hygienou, otužováním, praktičností nebo morálkou.

Z některých detailů v práci bych nesouhlasil s tvrzením, že byl Napoleon Bonaparte hodně nízký. Současné odhady hovoří o asi 165 cm, což bylo jen o něco málo méně než tehdejší průměrná výška muže. Jeho pozice ve společnosti tak mohla odpovídat asi dnešnímu muži o výšce 180 cm. Napoleona někdy na obrazech činí „malým“ např. to, když je zobrazován s granátníky císařské gardy, jenže ti, jak známo, bývali na svou dobu enormně vysocí. Do gardových jednotek měli šanci proniknout jen muži s výrazně nadprůměrným vzrůstem. Na obrazech se svými granátníky tak o pár desetiletí dříve vypadal drobný např. i Fridrich II. Veliký. Obdobně dopadali i jiní vojevůdci 18. a 19. století. Také bych nesouhlasil s obecným tvrzením, že Napoleon Bonaparte neměl dobrou postavu. Ještě v době kdy byl generálem republiky, byl velmi hubený. S hmotností vůbec neměl potíže ještě za konzulátu, ba dokonce ani na počátku císařství. Rysy nadváhy bych u něj dle dochovaných obrazů

pozoroval až v letech 1808 – 1809, výraznou nadváhu pak měl až mezi lety 1812 – 1815, do stadia obezity se dostal až na Svaté Heleně. Zkrátka Napoleona je z hlediska fyzického vzhledu třeba vnímat vždy dle daného období, v mládí např. míval dlouhé vlasy, které odložil až za konzulátu. Odvážil bych se konstatovat, že v mládí býval dokonce velmi fyzicky přitažlivý. Ve spojení s mimořádnou inteligencí, osobní statečností, ale zároveň i galantností vůči ženám byl mužem velmi okouzlejícím. Na s. 29 se také objevuje mylná datace Napoleonovy císařské korunovace k roku 1805, ale podle všeho půjde jen o překlep, neboť z dalších pasáží práce je zřejmé, že autorka zná její správné datum, které připadá na 2. prosinec 1804.

Drobné výhrady bych měl i k jazykové stránce práce. Chyb sice není příliš mnoho, ale občas se vyskytují. Autorka také prakticky vůbec neužívá adjektivum „svůj, svá, své“ a místo něj zásadně klade „můj, má, mé“, což také není z hlediska českého jazyka úplně šťastné. Přesto ale v práci nejsou odstavce, které by nedávaly smysl, což se, bohužel, u bakalářských prací předkládaných v dnešní době stává docela často. I z jazykového hlediska tak jde o v dnešním měřítku práci nadprůměrnou.

I přes některé drobné detaily, ve kterých bych s předkladatelkou práce nesouhlasil, se mi její práce velmi líbila. Při líčení nejrůznějších typů oděvů jde mnohdy hodně do detailů, zachycuje i módní návrhy velmi extravagantní, mnohdy i ojedinělé. Někde bych možná nebyl tak odvážný v přesných datacích, kdy se některý model oděvu objevil naposledy. Konzervativnost lidí v oblékání má velkou setrvačnost a historikové zabývající se módou tak někdy tyto datace podle nově objevených obrazů či archivních pramenů často posouvají. U některých konzervativních šlechticů se tak copové paruky mohly objevovat i v době po napoleonských válkách, stejně tak jako některé dámy ještě v té době nemusely úplně zanevřít na styl odívání z dob starého režimu. Určení posledního mezníku ve výskytu určitého typu oblečení tak nikdy nelze vymezit stoprocentně. Dokonce i dnes se v módě setkáváme s retrostyly.

Předložená práce Hany Zelinkové splňuje podmínky, aby byla uznána jako práce bakalářská. Plně ji doporučuji k obhajobě. Navrhuji ji hodnotit známkou výborně.

V Praze dne 22. ledna 2015

PhDr. Roman Vondra, Ph. D.